

สุขภาพทางการเงินของสหกรณ์การเกษตร

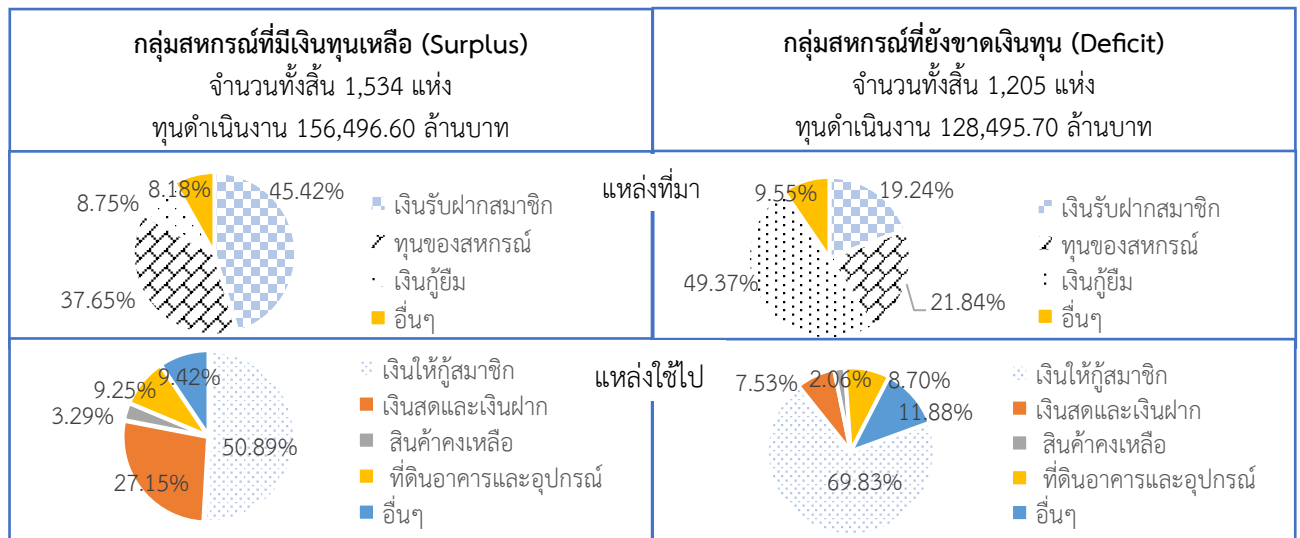
เอกชัย เกิดสวัสดิ์ นักวิชาการสถิติชำนาญการ

สหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตรจัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 8 ประเภทย่อย ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรทั่วไป กองทุนสวนยาง ผู้ใช้น้ำ โคนม ผู้เลี้ยงสัตว์ การเกษตรปฏิรูปที่ดิน สมัชชารายย่อย และการเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ชกส. มีการดำเนินธุรกิจ 6 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจสินเชื่อ รับฝากเงิน จัดหาสินค้ามาจำหน่าย รวบรวมผลผลิต แปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า และให้บริการและส่งเสริมการเกษตร ซึ่งขนาดของสหกรณ์ส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่มากตามลำดับ

โครงสร้างทางการเงินของสหกรณ์การเกษตร

ปี 2565 สหกรณ์การเกษตร (ไม่รวมชุมนุมสหกรณ์) มีจำนวนทั้งสิ้น 2,739 แห่ง มีสมาชิก 6,087,707 คน และมีสินทรัพย์รวมทั้งสิ้น 284,992.30 ล้านบาท (รวบรวมข้อมูลสิ้นสุดปีบัญชี 2565 ประมวลผล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2566) โดยโครงสร้างทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อความชัดเจนในการวิเคราะห์ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 สหกรณ์ที่มีเงินทุนเหลือ (Surplus) คือ สหกรณ์ที่มีแหล่งเงินทุนจากสมาชิก (เงินรับฝากจากสมาชิกและทุนของสหกรณ์) เกินกว่าความต้องการของสมาชิก (เงินให้กู้แก่สมาชิก) มีจำนวนทั้งสิ้น 1,534 แห่ง แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่เป็นเงินทุนภายในได้จากเงินรับฝากสมาชิกและทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 83.07 ส่วนการใช้งานเงินทุนส่วนใหญ่เป็นการให้สมาชิกกู้ ร้อยละ 50.89 รองลงมาเป็นเงินสดและเงินฝาก ร้อยละ 27.15 ซึ่งการที่มีเงินสดและเงินฝากมากเกินไป อาจทำให้พลาดโอกาสในการลงทุนที่ดี กลุ่มที่ 2 สหกรณ์ที่ยังขาดเงินทุน (Deficit) คือ สหกรณ์ที่มีแหล่งเงินทุนจากสมาชิกไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก มีจำนวนทั้งสิ้น 1,205 แห่ง เงินทุนส่วนใหญ่เป็นการปล่อยกู้ให้แก่สมาชิก ร้อยละ 69.83 ซึ่งแหล่งทุนภายในมีไม่เพียงพอ จึงไปกู้ยืมจากแหล่งภายนอก ซึ่งมีต้นทุนดอกเบี้ยสูงกว่าเงินทุนจากภายใน (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ข้อมูลแหล่งที่มาและใช้ไปของสหกรณ์การเกษตร จำแนกตามสหกรณ์กลุ่ม Surplus และกลุ่ม Deficit

สุขภาพทางการเงินสหกรณ์การเกษตร

การตรวจสอบสุขภาพทางการเงิน ด้วยโปรแกรมฝ้าระวังและเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร (CFSAWS:ss V.2) ซึ่งเป็นเครื่องมือการเตือนภัยและวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจทางการเงินในมุมมองของ CAMELS พบว่า จากการเตือนภัยทางการเงิน 4 อัตราส่วนที่อยู่ในระดับควรปรับปรุง ได้แก่ อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน อัตราทุนสำรองต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราหมุนของสินค้า ส่วนอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) และอัตราลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนดอยู่ในเกณฑ์พอใช้ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ระดับการเตือนภัยและฝ้าระวังทางการเงินของสหกรณ์การเกษตร ด้วยระบบ CFSAWS:ss V2

จากการเตือนภัย 6 อัตราส่วน ทำให้ระดับการฝ้าระวังของสหกรณ์การเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับการฝ้าระวังพิเศษ ร้อยละ 43.66 ซึ่งอยู่ในกลุ่ม deficit มากที่สุด ร้อยละ 25.19 ของสหกรณ์การเกษตรทั้งสิ้น แสดงว่าสุขภาพทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรในภาพรวมมีปัญหา ต้องได้รับการแก้ไขและปรับปรุงอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 1 ระดับการฝ้าระวังของสหกรณ์การเกษตร

ระดับการฝ้าระวัง	กลุ่ม Surplus		กลุ่ม Deficit		รวม	
	แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ
ระดับการฝ้าระวังปกติ	570	20.81	176	6.43	746	27.24
ระดับการฝ้าระวังมากขึ้น	425	15.52	289	10.55	714	26.07
ระดับการฝ้าระวังพิเศษ	506	18.47	690	25.19	1,196	43.66
ระดับการฝ้าระวังพิเศษเร่งด่วน	33	1.20	50	1.83	83	3.03
รวม	1,534	56.00	1,205	44.00	2,739	100

วิเคราะห์สุขภาพทางการเงินสหกรณ์การเกษตร ในมุมมอง CAMELS

ความเสี่ยงของเงินทุนต่อความเสี่ยง

ในภาพรวมสหกรณ์การเกษตรมีทุนดำเนินงานทั้งสิ้น 284,992.30 ล้านบาท เป็นส่วนของหนี้สิน ร้อยละ 69.48 และทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 30.52 อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน 2.28 เท่า ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง โดยสหกรณ์กลุ่ม Surplus แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่เป็นทุนจากภายใน ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการชำระหนี้บางส่วนได้และมีต้นทุนต่ำ ส่วนสหกรณ์กลุ่ม Deficit พึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก ทุนของสหกรณ์จึงไม่สามารถรองรับความเสี่ยงของการดำเนินธุรกิจได้ และอาจมีปัญหาในการชำระหนี้ รวมถึงการมีภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยที่สูง โดยมีสหกรณ์อยู่ในเกณฑ์ปรับปรุง 408 แห่ง ดังนั้น สหกรณ์กลุ่มนี้ต้องเพิ่มแหล่งเงินทุนจากภายในเพื่อลดความเสี่ยงและลดดอกเบี้ยที่ต้องจ่าย

กลุ่ม Surplus	
ทุนดำเนินงาน 156,496.60 ล้านบาท	
- หนี้สิน	62.35 %
- ทุนของสหกรณ์	37.65 %
แหล่งเงินทุน	
- ภายในสหกรณ์	83.07 %
- ภายนอกสหกรณ์	16.93 %

ระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวัง

Surplus		Deficit
748 แห่ง		111 แห่ง
490 แห่ง		686 แห่ง
296 แห่ง		408 แห่ง

กลุ่ม Deficit	
ทุนดำเนินงาน 128,495.70 ล้านบาท	
- หนี้สิน	78.16 %
- ทุนของสหกรณ์	21.84 %
แหล่งเงินทุน	
- ภายในสหกรณ์	41.08 %
- ภายนอกสหกรณ์	58.92 %

ภาพที่ 3 แหล่งเงินทุนและระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวังในมิติความเสี่ยง

คุณภาพของสินทรัพย์

ภาพรวมสหกรณ์การเกษตรมีอัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ร้อยละ 1.28 ส่วนใหญ่เป็นเงินให้กู้ยืม ร้อยละ 61.27 อัตราหมุนของสินทรัพย์ 0.51 รอบ และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ร้อยละ 1.28 อยู่ในระดับควรปรับปรุง โดยสหกรณ์กลุ่ม Surplus อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ร้อยละ 7.41 อัตราหมุนของสินทรัพย์ 0.64 รอบ และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ร้อยละ 2.25 ซึ่งอยู่ในระดับพอใช้ ส่วนสหกรณ์กลุ่ม Deficit อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ลดลง ร้อยละ 4.97 อัตราหมุนของสินทรัพย์ 0.36 รอบ และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ร้อยละ 0.18 ทำให้สหกรณ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ควรปรับปรุงถึง 738 แห่ง เนื่องจากมีหนี้ค้างชำระสูงถึงร้อยละ 43.62 และใช้สินทรัพย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น สหกรณ์ในกลุ่มนี้ต้องเลือกลงทุนที่ให้ผลตอบแทนสูงขึ้น บริหารจัดการการเรียกเก็บหนี้ให้มีประสิทธิภาพ และอาจต้องระดมเงินทุนที่เป็นเงินทุนภายในเพิ่มเติม

กลุ่ม Surplus	
สินทรัพย์เติบโต 7.14 %	
เงินสดและเงินฝาก	27.15 %
เงินให้กู้ยืมสุทธิ	52.75 %
อื่นๆ	20.10 %
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์	2.25 %
อัตราหมุนของสินทรัพย์	0.64 รอบ
อัตราค้างชำระ	28.01 %

ระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวัง

Surplus		Deficit
796 แห่ง		296 แห่ง
236 แห่ง		171 แห่ง
502 แห่ง		738 แห่ง

กลุ่ม Deficit	
สินทรัพย์เติบโต (4.97 %)	
เงินสดและเงินฝาก	7.53 %
เงินให้กู้ยืมสุทธิ	71.64 %
อื่นๆ	20.83 %
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์	0.18 %
อัตราหมุนของสินทรัพย์	0.36 รอบ
อัตราค้างชำระ	43.62 %

ภาพที่ 4 สินทรัพย์ของสหกรณ์การเกษตรและระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวังในมิติคุณภาพของสินทรัพย์

ขีดความสามารถในการบริหารงาน

ภาพรวมสหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจมีมูลค่าทั้งสิ้น 275,272.78 ล้านบาท อัตราการเติบโต ร้อยละ 2.89 ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจสินเชื่อ ร้อยละ 33.19 รองลงมาเป็นธุรกิจรับฝากเงิน ร้อยละ 22.35 และธุรกิจรวบรวมผลผลิต ร้อยละ 21.56 ของมูลค่าธุรกิจทั้งสิ้น ซึ่งมูลค่าธุรกิจในภาพรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และคาดการณ์ว่า ในปี 2566 มูลค่าธุรกิจจะปรับเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในส่วนของธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายและธุรกิจรวบรวมผลผลิต ส่วนธุรกิจสินเชื่อและธุรกิจรับฝากเงินอาจลดลง โดยสหกรณ์กลุ่ม Surplus อัตราการเติบโตของมูลค่าธุรกิจ ร้อยละ 6.92 โดยธุรกิจสินเชื่อและธุรกิจรับฝากเงิน มีมูลค่าลดลง ส่วนสหกรณ์กลุ่ม Deficit อัตราการเติบโตของมูลค่าธุรกิจลดลง ร้อยละ 2.90 โดยมูลค่าธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายและรวบรวมผลผลิต มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น

กลุ่ม Surplus		
มูลค่าธุรกิจ	168,773.36 ล้านบาท	↑ 6.92 %
รับฝากเงิน	23.20 %	↓ 1.57 %
สินเชื่อ	25.95 %	↓ 1.75 %
จัดหาสินค้ามาจำหน่าย	19.46 %	↑ 21.73 %
รวบรวมผลิตภัณฑ์	24.91 %	↑ 12.63 %
แปรรูปผลิตภัณฑ์	6.34 %	↑ 19.27 %
ให้บริการและส่งเสริมฯ	0.14 %	↑ 10.76 %

กลุ่ม Deficit		
มูลค่าธุรกิจ	106,499.42 ล้านบาท	↓ 2.90 %
รับฝากเงิน	21.00 %	↓ 6.34 %
สินเชื่อ	44.66 %	↓ 6.62 %
จัดหาสินค้ามาจำหน่าย	13.60 %	↑ 18.80 %
รวบรวมผลิตภัณฑ์	16.24 %	↑ 0.75 %
แปรรูปผลิตภัณฑ์	4.40 %	↓ 13.20 %
ให้บริการและส่งเสริมฯ	0.10 %	↓ 5.31 %

ภาพที่ 5 มูลค่าธุรกิจของสหกรณ์การเกษตร

การทำกำไร

รายได้ของสหกรณ์การเกษตรทั้งสิ้น 149,096.08 ล้านบาท มีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 145,465.14 ล้านบาท มีผลกำไรสุทธิ 3,630.94 ล้านบาท หรือร้อยละ 2.44 ของรายได้ทั้งสิ้น ซึ่งค่อนข้างต่ำ แต่หากพิจารณาอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) การทำกำไรของสหกรณ์การเกษตรอยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยสหกรณ์กลุ่ม Surplus มีกำไรสุทธิ ร้อยละ 3.43 ของรายได้กลุ่ม Surplus หากพิจารณาอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) การทำกำไรอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ส่วนสหกรณ์กลุ่ม Deficit มีกำไรสุทธิ ร้อยละ 0.47 ของรายได้กลุ่ม Deficit และอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) อยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง ซึ่งการทำกำไรของสหกรณ์ทั้ง 2 กลุ่ม การทำกำไรยังถือว่าค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะกลุ่ม Deficit ดังนั้น ควรพิจารณาการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น รวมถึงการควบคุมค่าใช้จ่ายร่วมด้วย

กลุ่ม Surplus	
รายได้	98,794.14 ล้านบาท
- ธุรกิจหลัก	97.39 %
- เฉพาะธุรกิจและอื่น ๆ	2.61 %
ค่าใช้จ่าย	95,402.00 ล้านบาท
- ต้นทุนธุรกิจ	86.94 %
- เฉพาะธุรกิจและอื่น ๆ	9.63 %
กำไรสุทธิ	3.43 %

ระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวัง

Surplus		Deficit
738 แห่ง		595 แห่ง
310 แห่ง		162 แห่ง
486 แห่ง		448 แห่ง

กลุ่ม Deficit	
รายได้	50,301.94 ล้านบาท
- ธุรกิจหลัก	95.42 %
- เฉพาะธุรกิจและอื่น ๆ	4.58 %
ค่าใช้จ่าย	50,063.14 ล้านบาท
- ต้นทุนธุรกิจ	80.07 %
- เฉพาะธุรกิจและอื่น ๆ	19.46 %
กำไรสุทธิ	0.47 %

ภาพที่ 6 ผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรและระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวังในมิติการทำกำไร

ความเสี่ยงต่อสภาพคล่องทางการเงิน

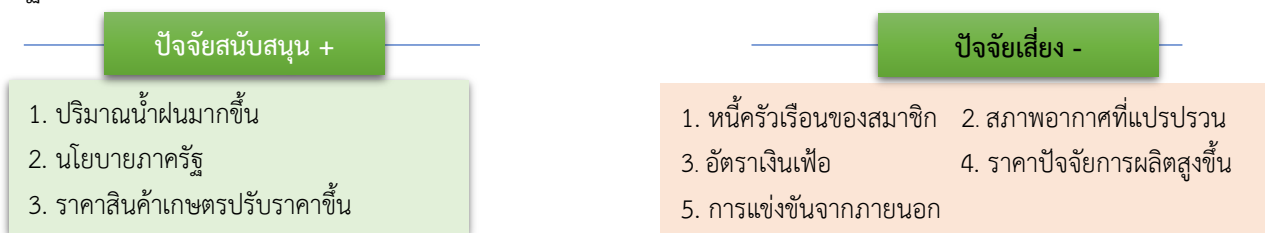
ภาพรวมสหกรณ์การเกษตรมีอัตราส่วนหมุนเวียน 1.01 เท่า การชำระหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนดอยู่ในระดับพอใช้ แต่อัตราหมุนของสินค้าอยู่ในระดับควรปรับปรุง ทำให้สภาพคล่องโดยรวมอยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยสหกรณ์กลุ่ม Surplus สภาพคล่องโดยรวมอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ส่วนกลุ่ม Deficit สภาพคล่องอยู่ในระดับควรปรับปรุง โดยมีสหกรณ์ที่อยู่ระดับควรปรับปรุง 555 แห่ง เนื่องจากการชำระหนี้ระยะสั้นเพียง ร้อยละ 62.95 และอัตราหมุนของสินค้าเพียง 3.48 ครั้งต่อปี ทำให้การเฝ้าระวังอยู่ในระดับควรปรับปรุง ดังนั้น สหกรณ์กลุ่มนี้ควรบริหารการเรียกเก็บหนี้และการบริหารสินค้ามาจำหน่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กลุ่ม Surplus	ระดับการวิเคราะห์ เพื่อเฝ้าระวัง	กลุ่ม Deficit
สินทรัพย์หมุนเวียน 92,773.97 ล้านบาท		สินทรัพย์หมุนเวียน 86,966.88 ล้านบาท
- เงินสดและเงินฝาก 45.80 %		- เงินสดและเงินฝาก 11.13 %
- เงินให้กู้ยืมระยะสั้นสุทธิ 37.71 %		- เงินให้กู้ยืมระยะสั้นสุทธิ 62.95 %
- อื่นๆ 16.49 %		- อื่นๆ 25.92 %
หนี้สินหมุนเวียน 88,978,96 ล้านบาท		หนี้สินหมุนเวียน 89,823.20 ล้านบาท
- เงินรับฝาก 81.36 %		- เงินรับฝาก 33.60 %
- เงินกู้ยืมระยะสั้น 11.38 %		- เงินกู้ยืมระยะสั้น 62.95 %
- อื่นๆ 7.26 %		- อื่นๆ 3.48 %
อัตราส่วนทุนหมุนเวียน 1.04 เท่า		อัตราส่วนทุนหมุนเวียน 0.97 เท่า
ลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด 71.91 %		ลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด 56.38 %
อัตราหมุนของสินค้า 9.43 ครั้ง		อัตราหมุนของสินค้า 4.20 ครั้ง

ภาพที่ 7 สินทรัพย์หมุนเวียน หนี้สินหมุนเวียน และระดับการวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวังในมิติความเสี่ยงต่อสภาพคล่อง

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่เกิดขึ้น

สหกรณ์การเกษตรมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจภาคการเกษตรเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชากรภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ ซึ่งหากสหกรณ์มีปัญหาย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยในปัจจุบันปัญหาที่เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบอยู่จะเป็นปัญหานี้คริวเรื้อนทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ ดังจะเห็นได้จากอัตราชำระหนี้ที่อยู่ในระบบอยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง รวมถึงในปีที่ผ่านมาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรปรับตัวสูงขึ้น อาทิ น้ำมันเชื้อเพลิง ปุ๋ย ซึ่งส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและราคาสินค้าเกษตรกลับตกต่ำ อันจะส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ แต่คาดว่าในปี 2566 สหกรณ์การเกษตรจะมีทิศทางที่ดีขึ้น จากภาวะเศรษฐกิจการเกษตรไตรมาส 2 ปี 2566 ขยายตัวร้อยละ 0.3 ของ GDP เนื่องจากปริมาณน้ำฝนที่เพิ่มขึ้นราคาสินค้าภาคการเกษตรปรับตัวขึ้น และนโยบายภาครัฐที่อาจเอื้ออำนวยต่อภาคการเกษตร

ภาพที่ 8 ปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อสหกรณ์การเกษตร

บทสรุป

สุขภาพทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรโดยรวมทั้ง 2 กลุ่ม ยังคงมีปัญหาอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเงินทุน ด้านสภาพคล่อง ด้านการดำเนินธุรกิจที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรซึ่งส่งผลต่อการทำกำไร รวมถึงปัญหภายนอกที่เป็นความเสี่ยงและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ภาคการเกษตร ดังนั้น สหกรณ์ควรมีการพิจารณาการดำเนินงานให้รอบครอบ โดยควรมีการตรวจสอบสุขภาพการเงินอย่างสม่ำเสมอ ด้วยโปรแกรมเฝ้าระวังและเตือนภัยทางการเงิน (CFSAWS:ss V.2) ซึ่งสามารถใช้งานได้ทุกช่วงเวลา ทั้งระบบ Online และ Offline เพื่อเป็นการแจ้งเตือนและเฝ้าระวังเบื้องต้นในด้านต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาหรืออาจส่งผลกระทบต่อสหกรณ์ เพื่อใช้ในการวางแผนและดำเนินงานในอนาคตของสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น